

БІХЕВІОРИСТИЧНА ТЕОРІЯ ТА СИСТЕМА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ**Бурденко І.М.,**

*к.е.н., доц., доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування,
Сумський державний університет, м. Суми,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна
тел. 0542665092, email: y.burdenko@uabs.sumdu.edu.ua*

Король А. С.

*бакалавр кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування,
Сумський державний університет, м. Суми,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна
тел. 0542665092, email: anna.korol.2002.31@gmail.com*

Стаття присвячена дослідженню сутності біхевіористичної теорії та її взаємозв'язку із бухгалтерським обліком як системою. Біхевіористична теорія вивчає та пояснює людську поведінку через стимули і покарання і на сьогодні ця теорія є міждисциплінарною, бо дозволяє спрогнозувати поведінку людини під час прийняття управлінських рішень у процесі господарської діяльності. Біхевіористика є складовою економічної психології, яка аналізує та вивчає поведінку людей за допомогою систематичного підходу, тобто об'єкт розглядається як система в цілому. Роль біхевіористики є беззаперечно важливою в економічних відносинах, адже застосування її основних ознак дозволить отримати переваги серед конкурентів у бізнесовому просторі, покращити виробництво за рахунок більш ефективної праці робітників, та навіть заздалегідь розуміти те чи інші рішення як опонентів, так і партнерів. Біхевіористична теорія ґрунтується на відповідному зв'язку між інформацією, яка потрібна для прийняття рішень, та реакцією різних осіб чи навіть груп осіб на неї для задоволення власних потреб чи вирішення певних проблем. У роботі узагальнено основні ознаки біхевіористичної теорії та виділено її основні таргети, що безпосередньо пов'язані із професією «бухгалтер». Відповідно до біхевіористичної теорії поведінку працівника, в нашому випадку бухгалтера, можна умовно поділити на респондентну й оперантну. Дослідження основних характеристик біхевіоризму призвело до необхідності виявити її зв'язок із системою бухгалтерського обліку. Поведінкова теорія взаємодіє і впливає саме на технічну та організаційну підсистему бухгалтерського обліку, що безпосередньо позначається на кінцевому продукті самої системи бухгалтерського обліку – прийнятті управлінських рішень стейхолдерами та іншими користувачами. Результатом біхевіористичного підходу є формування професійного судження безпосередньо у працівників бухгалтерії, керівництва та стейхолдерів. Доведено, що біхевіористична теорія не тільки пояснює поведінку бухгалтера, але впливає на формування його «Hard skills» й професійного судження, що безпосередньо впливає на прийняття управлінських рішень користувачами облікової інформації. Крім того, у статті обґрунтовано що саме сучасні таргети біхевіоризму корелюють із цілями стійкого розвитку та сприяють гармонічному та стійкому розвитку економіки та суспільства.

***Ключові слова:** біхевіористична теорія, система бухгалтерського обліку, професійне судження, прийняття рішень.*

DOI: 10.21272/1817-9215.2021.4-13

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Бухгалтерський облік, як і інша економічна наука, для ефективного функціонування та подальшої модернізації потребує не тільки дотримання концептуальних основ, а й певних правил економічної психології. Беззаперечно основним виконавцем і рушійною силою при здійсненні основних облікових процесів у системі бухгалтерського обліку є бухгалтер – це людина, якість роботи якої залежить не тільки від багажу знань та законів, а, в першу чергу, – від робочої атмосфери, ергономічних аспектів, відносин з боку керівництва та інших умов.

Повертаючись до головної ідеї біхевіористики, а саме до прямого та упередженого впливу зовнішніх факторів на прийняття робочих рішень працівником, варто додати, що основою біхевіористичного підходу є поведінкова теорія. Зауважимо, що біхевіористична доктрина ставить на меті не тільки вивчити, а ще й пояснити поведінку людини та її вплив на прийняття рішень у умовах невизначеності. Реакцією на невизначеність є професійна думка бухгалтера, який зобов'язаний об'єктивно сформулювати відповідні економічні показники для прийняття управлінських рішень [2].

Отже, постає проблема визначення взаємозв'язку між бухгалтерським обліком як системою, та біхевіористичною теорією.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми «економічної психології» почала розглядати лише з 19 сторіччя, а дослідження біхевіоризму та його ролі при прийнятті рішень почали докладно вивчати на початку 60х років минулого століття. Саме К. Девіне почав розглядати теорію біхевіоризму через призму бухгалтерського обліку. Серед зарубіжних вчених потрібно виділити внесок Я. В. Соколова, який поглибив біхевіористичний підхід у теорії бухгалтерського обліку [7]. Привертаю увагу дослідження Р. Романів, який охарактеризував сучасні підходи до реалізації основних положень біхевіористичної теорії в обліку в умовах невизначеності економічного середовища [2].

Проте потрібно зазначити, що у вітчизняній і зарубіжній економічній літературі недостатньо повно висвітлено взаємозв'язок бухгалтерського обліку з біхевіористичною теорією, поведінкою бухгалтера, процесами формування облікової інформації та прийняття управлінських рішень.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є обґрунтування взаємозв'язку біхевіористичної теорії із системою бухгалтерського обліку та формуванням професійного судження.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Потрібно сказати, що «економічна психологія» відносно молода наука, адже почала розвиватися вона на рівні, який необхідний для сучасного людства лише з 19 сторіччя. Звичайно, перші «паростки» витікають набагато раніше, а саме - з часів правління Хаммурапі – царя Вавилону, проте на той час - це лише певні збірки юридичних законів, які певним чином торкаються економіки та психології людини.

Такі вчені, як А. Сміт, А. Маршалл та Дж.-М. Кейнс займалися дослідженням цієї науки, проте саме французький вчений Г. Тард у своїй праці «Psychologie économique» («Економічна психологія», Париж, 1902) вперше застосував це визначення та детально проаналізував такі проблеми, як соціальні закони та вартість, економічна роль бажання та віри, особливості ритму економічного розвитку і кризи [1].

Отже, заглиблюючись у поняття «економічна психологія» можна стверджувати, що ця наука базується на економічних відносинах та поведінці не тільки суб'єктів господарювання в робочому просторі, а й на рівні зовнішньої діяльності країни. Як можна наука не може обійтися без свого предмета, так і «економічна психологія» вбачає у предметі вивчення певні людські механізми розумової діяльності, які й визначають той чи інший вибір як групи людей, так і окремого індивіда у відповідь на певні економічні чинники: інфляцію, фінансові кризи та підйоми, оплату праці, тощо.

Поглиблюючись дедалі глибше, потрібно зауважити, що «економічна психологія» є досить обширною наукою й тісно пов'язана з іншими, а саме:

- ергономікою;
- інженерною психологією;
- соціальною психологією;
- менеджментом, маркетингом, тощо.

Відштовхуючись від вищезазначеного, потрібно додати, що «економічна психологія» має й свої складові (а саме: психологія інтелектуальної власності, психологія комерційної таємниці, психологія багатства та бідності, тощо), серед яких особливої уваги потребує така ланка, як біхевіористика.

Так як біхевіористика є лише частиною «економічної психології», то питання, яких вона стосується є дещо пересічними: чому люди в одній і тій же ситуації поведуться по-різному, мріють про різне, ставлять цілі зовсім різні. Що впливає на їх вчинки і керує ними? Щоб отримати відповіді, потрібно дещо поглибитися в саму науку біхевіоризму.

Біхевіористика в цілому – це наука психології, яка аналізує та вивчає поведінку людей за допомогою систематичного підходу, тобто об'єкт (у нашому випадку - механізми розуму) розглядається як система в цілому. Її особливістю та головною ідеєю є те, що людина діє несвідомо, а її вчинки обумовлюються рефлексами на події, які відбуваються у навколишньому світі.

Засновником біхевіоризму вважається психолог Джон Уотсон. Саме він запропонував наступну теорію, згідно з якою кожен вчинок чи дію можна передбачити та навіть більше – керувати цим, проте за умови правильно підбраного методу дослідження поведінки. Такої думки притримувався й англійський філософ Томас Гоббс, який взагалі вважав, що людина є тільки тілесною, «матеріальною» істотою, а «духовна» складова просто відсутня. Такий підхід підтримували та розвивали різні вчені, діяльність яких з кожним новим етапом та розробкою зміцнювала засади біхевіористичної течії та школи психології та відносин в цілому.

Більш детальну характеристику представників теорій поведінкової доктрини надамо на рисунку 1.

Рисунок 1 – Еволюція формування поведінкової доктрини та їх представники
Джерело: складено авторами

Як видно з рисунку 1 передумовами виникнення біхевіористичної течії є вчення про рефлекси І.П.Павлова та В.М.Бехтерева, які розглядали залежність між певними факторами та реакціями організмів. Наступним, хто розвивав становлення поведінкової доктрини, був Е.Торндайк, який у 1911 році відкрив та довів закон «Ефекту». Відповідно до результатів дослідження вченого, людина прагне повторювати ті дії, які у минулому принесли їй задоволення, та навпаки – уникати тих дій, які ведуть до негативних для організму наслідків. Та все ж таки засновником біхевіоризму можна вважати саме Дж.Уотсона, адже його праця «Психологія з точки зору біхевіориста» (1913 рік) підсумувала ранні здобутки попередників та дала біхевіоризму окреслення самостійної науки. Ці здобутки стали фундаментом становлення «радикального біхевіоризму» на чолі з Б.Д. Скінером, який вважав, що на прийняття рішень людиною становить значний вплив не тільки «зовнішні», але й «внутрішні» фактори. Потрібно зазначити, що цю теорію підтримав не один вчений, а тому розвиток цього напрямку можна прослідкувати і в інших науках.

Наприклад, Дж. Хоманс та П. Блау у своїй теорії соціального обміну притримувались таких біхевіористичних аспектів, як залежність психології людини від соціуму, що прямо впливає на її думки, рішення та навіть здоров'я. У лінгвістиці значний вклад з поведінкової позиції зробив Л. Блумфілд, який стверджував, що висловлювання створюються відповідно до постійно повторюваних голосових ознак, які, у свою чергу, є наслідком стимулу та реакції. Потрібно додати, що Л. Блумфілд продовжив вчення Б.Д. Скіннера, адже у засновника «радикального біхевіоризму» мова також виступала тією системою, яка повністю та прямо залежить від реакцій.

Що стосується бухгалтерського обліку та аналізу, то основним представником біхевіоризму є К.Д. Девіне, який стверджував, що облік, в першу чергу, - це поведінка бухгалтера за різних умов та обставин. У кінці 80-х рр. Д. Бирнберг і М. Шилдс ввели термін «біхевіористичні дослідження бухгалтерського обліку» [2].

Спираючись на вищезазначені вчення в межах біхевіористичної теорії можна навести наступні аспекти, що є головними характеристиками біхевіоризму, а саме:

- біхевіоризм досліджує поведінкові реакції всіх живих істот;
- дії людини вивчаються тільки за допомогою спостереження за ними;
- всі психічні, інтелектуальні та фізіологічні дії диктуються поведінкою;
- всі дії живих істот є відповідною реакцією на зовнішні тригери;
- якщо заздалегідь визначити зовнішній «подразник», то можна вгадати подальшу поведінку людини;
- точне прогнозування поведінки є основним завданням біхевіоризму;
- можна впливати або контролювати поведінку будь-якої людини;
- всі поведінкові реакції купуються з досвіду або дістаються у спадок від предків;
- вміння розробляються завдяки рефлексам, здатність мислити або говорити - це набуті навички;
- на психіку живої істоти впливає оточення і умови життя;
- емоції виникають у відповідь на позитивні або негативні тригери навколишнього світу.

Підсумовуючи вищезазначене, постають питання, чи є доречною головною ідеєю біхевіоризму, яка зазначає, що вчинки людини обумовлюються рефлексами, та як вона пов'язана з економічними аспектами життя кожного з нас?

Відповідаючи на перше, потрібно зазначити, що вчені використовували тільки метод спостереження, тобто враховували лише зовнішні чинники, при цьому ігнорували такі аспекти життя, як психічні та фізіологічні, що є не менш важливими у становленні вибору. Також послідовники біхевіоризму не брали до уваги такі важливі фактори, як мотивація, вплив оточення, психологічний образ, хоча вони прямо впливають на вчинки людей. Тому, на нашу думку, такий підхід не є зовсім доречним, адже людина – це не лише механізм, який працює під впливом рефлексів та досвіду мозку. Проте роль навколишнього світу є досить важливою й не погодитись з тим, що саме він більшою мірою впливає на вибір людини просто не можливо.

Якщо ж відповідати на друге питання, то роль біхевіористики є беззаперечно важливою в економічних відносинах, адже при застосуванні ознак, які наведені вище, дозволять отримати переваги серед конкурентів у бізнесовому просторі, покращити виробництво за рахунок більш ефективної праці робітників, та навіть заздалегідь розуміти те чи інше рішення як опонентів, так і партнерів.

Відповідно до біхевіористичної теорії поведінку працівника, в нашому випадку бухгалтера, можна умовно поділити на респондентну й оперантну. Респондентна поведінка залежить від певної особливої реакції на фактор, який відбувається дещо раніше. З її механізмом можна ознайомитися на рисунку 2.

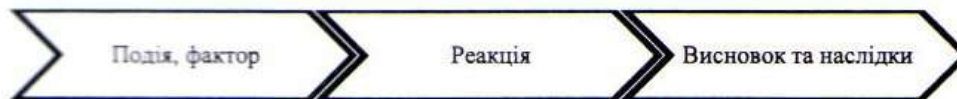

Рисунок 2 – Механізм респондентної поведінки

Джерело: складено на основі [4]

На фізіологічному прикладі – це звуження зіниць на світло, на професійному – нервова реакція на незаплановану перевірку. Тобто можна прослідкувати, що такий взаємозв'язок між стимулом та реакцією є обов'язковим та дещо спонтанним, проте Б.Д. Скіннер стверджував, що респондентній поведінці також можна обучити.

Що стосується оперантної поведінки, то вона ґрунтується та визначається результатом. Як зазначає сам Б.Д.Скіннер у своїй теорії: «Наслідки дії впливають на ймовірність того, що воно відбудеться знову» [5]. На фізіологічному рівні прикладом є гра на піаніно, на професійному – допущення помилок призводить до штрафів та відповідальності. Тобто якщо наслідки виконуваної роботи є неприємними та певним чином шкідливими для організму людини, тим менша ймовірність того, що оперантна поведінка буде повторюватись у майбутньому. І навпаки -чим корисніше очікується результат, тим більша ймовірність повторення цієї поведінки.

Потрібно додати, що велику роль грають концепція підкріплення та покарання. Підкріплена поведінка має позитивну статистику повторення, не підкріплена – майже не повторюється, а ось питання зі застосуванням покарання є дещо неоднозначним. «Чоловік, який був ув'язнений за насильницький напад, не завжди схильний до насильства» - підкреслював у своїй роботі Б.Д. Скіннер [5]. Це означає те, що покарання не повинні працювати в будь-якому контексті та залежати тільки від «зовнішніх» факторів. Проте, на нашу думку, важливим у цьому питанні є й фактор доцільності обраного виду порання чи підкріплення. Саме тому ці складові мають свою класифікацію, з якою можна ознайомитися на рисунку 3. Відповідно до неї, виділяють декілька видів покарань – позитивне й негативне, й саме другий, якщо відштовхуватись від цитати, яка наведена вище – відіграє дещо важливішу роль. Прикладом позитивної покути у роботі бухгалтера може бути штрафи, а негативної – втрата премії чи надбавки.

Що стосується винагород, то відповідно до класифікації, яка наведена вище, на рисунку 3, виділяють позитивне та негативне підкріплення.

Рисунок 3 – Схема підкріплення в оперантній поведінці

Джерело: складено на основі [4]

З роботою бухгалтера це пов'язано наступним чином:

- позитивне – за виконання своєчасної та правильної роботи працівник отримує винагороду: премію чи надбавку;
- негативне – втеча: зменшення певного навантаження на бухгалтера;
- уникнення: постійне підвищення кваліфікації бухгалтера задля уникнення помилок у майбутньому.

Розглядаючи оперантну поведінку, можна сказати, що врегулювати її значно легше, адже результатом роботи бухгалтера з боку самого працівника є отримання заробітної плати та виключення таких витрат, як штрафи, а з боку керівництва – правильна та своєчасна виконана робота. Для цього результату існують наступні дії, а саме:

- зовнішні: надбавки, гідна заробітна плата, дотримання ергономічних аспектів та інше;
- внутрішні: уважність, дисциплінованість та інше.

Що стосується респондентної поведінки, то з цього приводу є дещо складніші механізми, адже рефлекси з зовнішнього світу є непередбачуваними, проте реакція людини на них є однозначною. Якщо контролювати це питання, то досягти успіхів у сфері обліку беззаперечно можна, адже респондентних факторів більше й трапляються вони частіше. Для врегулювання цих аспектів, на нашу думку, більший вплив робить «внутрішній стан» бухгалтера, адже саме він дає відповідну реакцію. Тому, можна запропонувати наступні дії:

- внутрішні: відсутня нервовість та емоційний спокій;
- зовнішні: заборона на перевантаження працівником, регулярні відпустки та вихідні.

Таким чином, узагальнюючи основні ознаки біхевіористичної теорії виділимо її основні таргети, що безпосередньо пов'язані із професією «бухгалтер» у загальному сенсі даного поняття, зокрема:

- біхевіоризм досліджує поведінкові реакції людини на зовнішні і внутрішні тригери;
- всі дії, пов'язані із прийняттям рішень, диктуються поведінкою бухгалтера та його ергономічністю;
- біхевіоризм досліджує поведінкові реакції людини на будь-яку інформацію, зокрема і облікову;
- якщо заздалегідь визначити зовнішній «подразник», то можна спрогнозувати реакцію через призму професійного судження;
- точне прогнозування поведінки є основним завданням біхевіоризму;
- можна впливати або контролювати поведінку будь-якої людини;
- усі поведінкові реакції є результатом досвіду або навчання, що формує професійне судження і збільшує цінність людини як об'єкта капіталу.

Отже, виокреслення основних таргетів біхевіористичної теорії дозволяє стверджувати, що важливим чинником у сучасному житті є процес інтелектуалізації та набуття практичних навичок «Hard skills», що реалізуються через зростання ролі таких галузей соціальної сфери, як освіта і наука, для працевлаштування, отримання гідної роботи та занять підприємницькою діяльністю, що співпадає із цілями сталого розвитку в плані якісної освіти та формування сталого розвитку економіки країни.

Дослідження основних характеристик біхевіоризму призвело до необхідності виявити її зв'язок із системою бухгалтерського обліку.

У нашому дослідженні будемо розглядати бухгалтерський облік як систему, оскільки він має її властивості наявність зв'язків (у тому числі зворотних), поділ на частини, наявність структури (упорядкованих елементів), цілеспрямованість, збереження певної структури в заданих межах під впливом зовнішніх факторів та багатоаспектність. Так як система зазвичай досить складна та велика, то доцільним

буде поділити її на ряд підсистем, які являють собою автономний набір об'єктів - елементів, які об'єднані відповідним взаємозв'язком [7].

Заслуговує на увагу погляд вчених В.Ф. Палія та Я.В. Соколова, які «поділили» систему бухгалтерського обліку на підсистеми:

- перша – методична або базова. На цій підсистемі відбувається процес реєстрації та узагальнення інформації про здійснення господарської операції на відповідних бухгалтерських рахунках, які і виступають елементами системи на цьому рівні, для досягнення мети, завдань бухгалтерського обліку, а також - принципи, функції, інші елементи методу та методики бухгалтерського обліку;

- друга – технічна підсистема. На цьому етапі відбувається процес обробки та реєстрація інформації про здійснення господарської операції, який отримує узагальнення в обліковому процесі;

- третя – організаційна. На цій підсистемі відбувається взаємодія працівників – бухгалтерів з обліковими процесами, що відбуваються на підприємстві, а також керівників бухгалтерської служби, які забезпечують процес створення, впорядкування і удосконалення системи бухгалтерського обліку з метою забезпечення інформацією внутрішніх та зовнішніх користувачів [6].

Якщо розглядати поведінкову доктрину, то вона надає особливе значення відповідності певних рішень до повідомлення, яке було отримане та поведінці бухгалтера, яке відбулось у відповідь на це повідомлення. Потрібно підкреслити, що біхевіористична теорія ґрунтується на відповідному зв'язку між інформацією, яка потрібна для прийняття рішень, та реакцією різних осіб чи навіть груп осіб (з економічного сенсу це можуть бути акціонери, інвестори, кредитори) на неї задля задоволення власних потреб чи вирішення певних проблем.

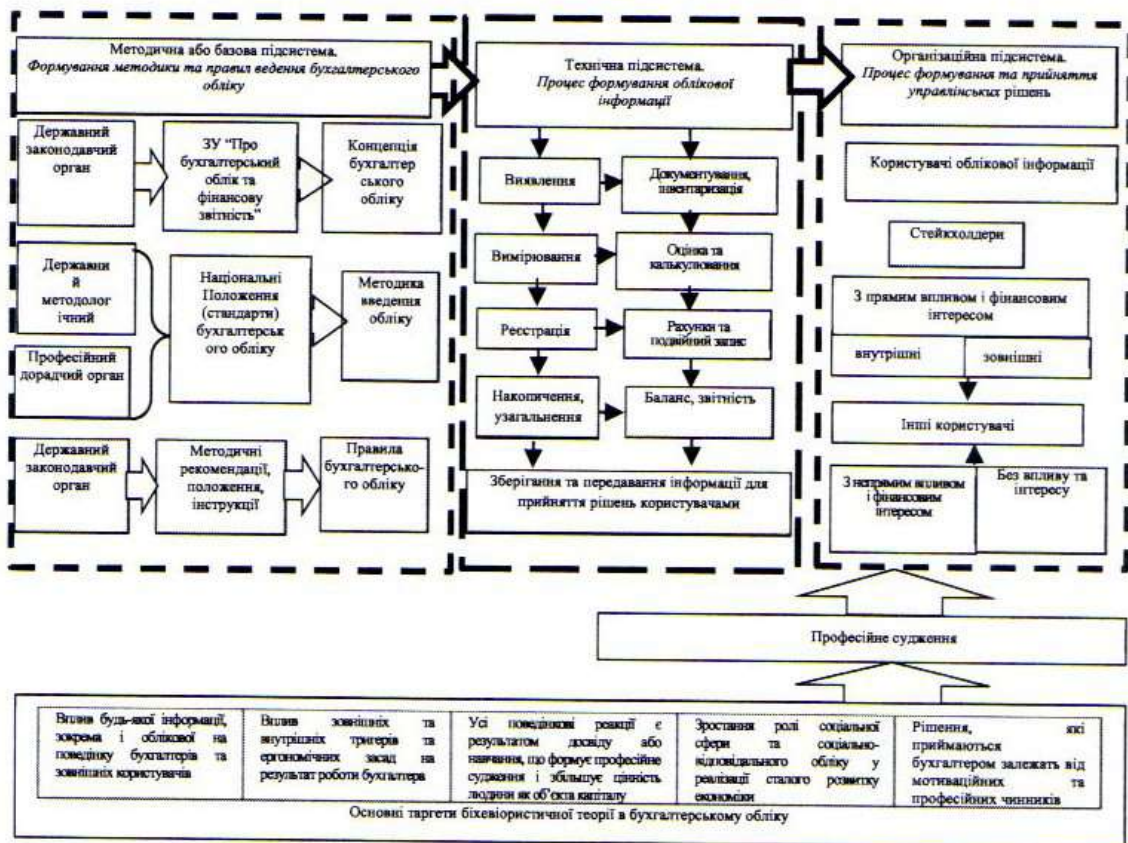

Рисунок 4 – Взаємозв'язок між системою бухгалтерського обліку та біхевіористичною теорією

Джерело: власна розробка авторів

Ураховуючи основні таргети біхевіористичної теорії, які наведені вище, можна встановити зв'язок між біхевіористичною теорією та підсистемами бухгалтерського обліку (рисунок 4).

Як свідчить рисунок 4 поведінкова теорія взаємодіє і впливає саме на технічну та організаційну підсистеми бухгалтерського обліку, що безпосередньо позначається на кінцевому продукті самої системи бухгалтерського обліку – прийнятті управлінських рішень стейхолдерами та іншими користувачами.

Біхевіористичний підхід надає особливе значення релевантності в рішеннях, які приймаються при повідомленні інформації та поведінки бухгалтерів, що викликана таким повідомленням. Саме здатність інформації впливати на процес прийняття рішень бухгалтером розглянуті в роботах Т. Р. Дикмана та М. Гіббінса. Д. Бірнбергом і М. Шієлдом вводиться дефініція “біхевіористичні дослідження в бухгалтерському обліку”, ними ж запропоновано розглядати вказані дослідження в рамках окремих осіб, груп, організацій та оточуючого середовища [2, 8, 99].

Зауважимо, що результатом біхевіористичного підходу є формування професійного судження безпосередньо у працівників бухгалтерії, керівництва та стейхолдерів. Саме професійне судження «є результатом мислення бухгалтера, що дозволяє в умовах невизначеності приймати рішення щодо вибору адекватного способу відображення фактів господарського життя у бухгалтерському обліку».

Для формування професійного судження є кілька джерел даних: нормативні документи; знання теорії бухгалтерського обліку, що дає бухгалтерові змогу розширити уявлення про ситуацію, яку він аналізує, і здоровий глузд – найпростіший шлях, яким має йти справжній спеціаліст [7].

Професійне судження є результатом застосування необхідних навичок, знань та досвіду бухгалтера, що є прийнятними під час прийняття обґрунтованих рішень щодо вибору релевантного способу формування облікової інформації в умовах невизначеності.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження було доведено взаємозв'язок між бухгалтерським обліком, як системою, та біхевіористичною теорією – теорією, що пояснює поведінку бухгалтера та формуванням його «Hard skills» й професійного судження, що безпосередньо впливає на прийняття управлінських рішень користувачами облікової інформації. Крім того, нами обґрунтовано що саме сучасні таргети біхевіоризму корелюють із цілями стійкого розвитку та сприяють гармонічному та стійкому розвитку економіки та суспільства.

На питання, чому головні ідеї біхевіористики можуть бути застосовані саме на цих підсистемах, можна дати чітку відповідь: адже бухгалтерія – це, в першу чергу, працівники, а тому біхевіористична теорія, яка розглядає, вивчає та «керує» поведінкою людини на всіх підсистемах і етапах формування управлінської інформації та професійного судження є беззаперечно необхідною. Не менш важливим є той факт, що бухгалтери, як і представники будь-якої іншої професії, керуються у своїй діяльності як респондентною, так і оперантною поведінкою, і якщо контролювати ці процеси, то можна отримати бухгалтера, який релевантно й швидко приймає рішення зі меншими фінансовими й емоційними витратами.

SUMMARY

Burdenko I, Korol A. Behavioral theory and accounting system.

The article is devoted to the study of the essence of behavioral theory and its relationship with accounting as a system. Behavioral theory studies and explains human behavior through incentives and punishments and today this theory is interdisciplinary, because it allows you to predict human behavior during management decisions in the

process of economic activity. Behavioral science is a component of economic psychology, which analyzes and studies the behavior of people using a systematic approach, that is, the object is considered as a system in whole. The role of behavioral science is unquestionably important in economic relations, because the use of its main features will allow you to gain advantages among competitors in the common business space, improve production due to more efficient labor of workers, and even before understand this or that decision of both opponents and partners. Behavioral theory is based on the appropriate link between the information needed to make decisions and the response of different individuals or even groups of individuals to it to meet their own needs or solve certain problems. The work summarizes the main features of behavioral theory and identifies it as the main targets that are directly related to the profession of "an accountant." According to behavioral theory, the behavior of an employee, in our case an accountant, can be conditionally divided into respondent and operant. A study of the main characteristics of behavioral science led to the need to identify its relationship with the accounting system. Behavioral theory interacts and affects precisely the technical and organizational subsystems of accounting, which directly affects the final product of the accounting system itself - management decision-making by stakeholders and other users. The result of the behavioral approach is the formation of professional judgment directly among employees of accounting, management and stakeholders. It is proved that behavioral theory not only explains the behavior of an accountant, but also has an impact on the formation of his "Hard skills" and professional judgment, which directly affects the management decisions of users of accounting information. In addition, in the article it is reasonable that modern targets of behavioral science correlate with the goals of sustainable development and contribute to the harmonic and sustainable development of the economy and society.

Keywords: behavioral theory, accounting system, professional judgment, decision making.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Карамушка Л. М., Креденцер О.В. Економічна психологія. Енциклопедія сучасної України. 2009. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=18784 (дата звернення: 03.09.2021).
2. Романів Р. Апперцепція інформації в біхевіористичній теорії бухгалтерського обліку: критика сучасних підходів. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2018. № 2. С.1-8. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/31317/1/%D0%A0%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B2.pdf>
3. Ложкін Г.В., Спасніков В.В., Комаровська В.Л. Економічна психологія : навч. посібн. К. : Професіонал, 2004. 304 с.
4. Теорії особистості в психології: Б.Ф. Скіннер. NSP-IE: веб – сайт. URL: <https://uk.nsp-ie.org/teorias-de-personalidad-en-psicologia-b-f-skinner-880d-2a24b4> (дата звернення: 27.09.2021).
5. 55 кращих цитат Б. Ф. Скіннера та біхевіоризму. Yes, therapy helps: веб – сайт. URL: <https://uk.yestherapyhelps.com/the-55-best-quotes-of-b-f-skinner-and-behaviorism-11663> (дата звернення: 01.11.2021).
6. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту: навч. посіб., 4-ге вид., випр. і доп. К.: Знання, 2008. 343 с. URL: https://pidru4niki.com/16520205/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/ponyattya_sistemi_buhgalterskogo_obliku_sklado_v.
7. Соколов Я. В., Терентьева Т.О. Профессиональное суждение бухгалтера: итоги минувшего века. *Бухгалтерский учет*. 2001. № 12. С. 53–57.
8. Капельюшников Р. *Поведенческая экономика и новый патернализм*. [URL: <https://polit.ru/article/2013/11/12/paternalism.html>]
9. Ситникова Н. В. Біхевіористический поход к бухгалтерському учёту: зарубежный опыт *Международный бухгалтерский учёт*. 2012. № 40. С. 63–66.

REFERENCES

1. Karamushka, L. M., Kredentser, O. V. Ekonomichna psy`xologiya. (2009). Ency`klopediya suchasnoyi Ukrainy. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=18784 (Accessed 03 Sep 2021).
2. Romaniv, R. (2018). Apperceptiya informaciyi v bixeviorysty`chnij teoriiy` buhgalters`kogo obliku: kry`ty`ka suchasny`x pidxodiv. *Visny`k Ternopil`s`kogo nacional`nogo ekonomichnogo universy`tetu*, 2, 1-8. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/31317/1/%D0%A0%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B2.pdf> (Accessed 03 Sep 2021).
3. Lozhkin, G.V., Spassnnikov, V.V. & Komarovs`ka, V.L. (2004). *Ekonomichna psy`xologiya*. Kyiv : Profesional.
4. NSP-IE (2021) *Teoriyi osoby`stosti v psy`xologiyi: B.F. Skinner*. URL: <https://uk.nsp-ie.org/teorias-de-personalidad-en-psicologia-b-f-skinner-880d-2a24b4> (Accessed 27 Sep 2021).
5. Yes, therapy helps Yes, therapy helps (2021). *55 krashhy`x cy`tat B. F. Skinnera ta bixeviorysty`zmu*. URL: <https://uk.yestherapyhelps.com/the-55-best-quotes-of-b-f-skinner-and-behaviorism-11663> (Accessed 01 Nov 2021).
6. Ivaxnenkov, S.V. (2008). *Informacijni texnologiyi v organizaciyi buhgalters`kogo obliku ta audy`tu*. Kyiv: Znannya. URL:

https://pidru4niki.com/16520205/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/ponyattya_sistemi_buhgalterskogo_obliku_sklado
vi.

7. Sokolov, Ya. V. & Terenteva, T.O. (2001). Professionalnoe suzhenie buhgaltera: itogi minuvshogo veka. *Buhgalterskij uchet*, 12, 53–57.

8. Kapelyushnikov, R. (2013). *Behavioral economics and new paternalism*. Moscow: National Research University "Higher School of Economics". URL: <https://polit.ru/article/2013/11/12paternalism.html>.

9. Sitnikova, N. V. (2012). Bihevioristicheskij pohod k buhgalterskomu uchyotu: zarubezhnyj opit *Mezhdunarodnyj buhgalterskij uchyot*, 40, 63–66.